

Сатана

Микола Білокопитов

Реальна історія, що трапилася з дідом Михайлом із села Кірове
(що колись мало колоритну назву Жеребець) Оріхівського району

Збираючи бувальщини по селах Запорізького краю, натрапив на дуже цікавого діда. На вигоні за селом паслося невеличке стадо кіз, наглядав за яким дід у солом'яному брилі, з саморобною шкіряною торбою через плече й величенькою гирлигою в руці. Пастух походжав уздовж дороги, час од часу озиваючись до своїх підопічних.

— Ти куди ото, стерво мале, подалося? — сердито гукнув дід, завертаючи козенятко, яке вибігло до дороги, з цікавістю спостерігаючи за мотоциклом, що подеренчав у степ. — Ану, вертай назад!

І козеня слухняно повернулося до пасовиська. Видно, добре навчене дідовою муштрою.

Підходжу до старого, вітаюся й заводжу розмову про те, про се, з надією, що він, можливо, розкаже якусь цікаву історію. І з першої ж фрази мого нового знайомого, а представився він просто - дідом Мишком, розумію: з вибором співрозмовника вгадав на всі сто!

— А знаєш, хто найвпертіший у світі? — граючи бісиками в очах, цікавиться дід.

— Ну, мабуть, осел? — висловлюю здогад.

— Та! — скептично змахує рукою старий, — куди тому ослові! Запам'ятай: найхитріше, найвередливіше, найвпертіше й найпідступніше створіння на всьому білому світі це, після моєї баби - коза! Особливо он та - рогата, чорна, з білою плямою на лобі. Бачиш, усі кози вільно пасуться, а ця - мотузкою до кілка прив'язана. Щоб не забігла світ за очі. Моя стара її Майкою називає, бо в маю народилася, а я Сатаною. Бо вона на чорта схожа. І характер що в цієї кози, що в моєї жінки Тетяни - однаково нестерпний!

— Чим же вони так допекли вам? — цікавлюся.

— О-о, це довга історія, — мовив дід, неквапом дістаючи цигарку. Запалив, присів на простелену в траві куфайку й продовжив. — Якщо все розказувати, то й дня не вистачить. У тебе як із часом?

— Та є трохи.

— Ну, тоді на трохи й розповім. — Старий зручніше вмотився, гаркнув для порядку на кіз, щоб далеко не заходили, "бо повбиваю, падлюк!" і, рясно приправляючи розповідь ненормативною лексикою, почав сповідуватися.

Оскільки цитувати діда не наважуюся, бо без специфічних слів увесь колорит його розповіді дещо втрачає смак, переповім одну з розказаних ним історій літературною мовою від третьої особи.

Сталося це у жовтні, якраз перед самою Покровою. Городні роботи вже завершилися й хоч клопотів по господарству завжди вистачає, селяни в цю пору мають більше вільного часу. Отож дідова дружина Тетяна звечора приготувала торбу з добряками: в місто до сина з невісткою та онуків гостювати зібралася. Зранку старий невдоволено побурчав з цього приводу, але не вельми сердито, а так, для годиться. Він навіть зрадів цій обставині, бо хотілося хоч день побути вільним козаком. Проводжаючи на автобусну зупинку дружину, Михайло порадив їй:

— Дивися, стара, як діти з онуками добре прийматимуть, то можеш і два дні в них гостювати!

— А як дуже добре, — лукаво мовила Тетяна, — то можна й три?

— Та хоч цілий тиждень!

— А з господарством сам управишся?

— Та що ж я, не в курсі діла?

— Ну, там буде видно. А ти ж тут не сумуй без мене.

— Хе! — саркастично видихнув Михайло й уже збирався відпустити один зі своїх фірмових жартів на кшталт "У селі молодичок багато, не засумую", та щось його зупинило. Незвичною була така поведінка для гострого на язик чоловіка. Тоді подружжя не звернуло на це увагу. Але пізніше, згадуючи проводи баби, дід зрозумів: то був недобрый знак...

День минув без особливих пригод. А під вечір Михайло, як він сам собі й запланував, заходився опускати капусту до льоху на зимове зберігання.

Вхід, чи, власне, отвір з лядою, через який по дерев'яній драбині потрапляють до льоху, знаходився за хатою. Колись цей лаз був просто неба, а потім над ним звели сарайчик для кіз. Двері сараю зачинялися надійним замком, що висів на варті як господарства, так і лазу до льоху. Бо час такий, що треба хоч отак страхуватися від небажаних гостей.

Капуста лежала в купках край городу. Старий навантажив кілька лантухів, перевіз їх возиком до сараю й поставив поруч із лядою. З тим, щоб потім по одному спускати до льоху. Відкрив ляду, визвірився на кіз, гукнувши своє "повбиваю!" і вони відскочили в куток. І тільки Майка-Сатана смикнулася було, та не змогла відбігти: відкриваючи ляду, дід затиснув мотузку, яку вона весь час тягала за собою. Зауваживши це, Михайло поблажливо мовив:

— Ладно, Сатана, стій там, але до капусти не лізь, бо сама знаєш!...

Стоячи на верхніх щаблях драбини, дід завдав собі мішок на плече й тільки почав опускатися донизу, а драбина — трісь! Ступив ще на один щабель, а вона знову — трісь! Михайло відпустив лантуха і той гупнувся вниз на купі картоплі. Сам же господар обережно вибрався нагору. Витяг драбину й побачив, що в кількох місцях щаблі ледь трималися: деревина підгнила та й цвяхи поржавіли. "От хазяїн задрипаний!" — сам себе вилаяв Михайло й виніс драбину надвір, щоб підремонтувати.

Виходячи, клацнув вимикачем, погасивши світло в погребі. При цьому згадав уголос безтолкове гасло часів застою: "Економіка повинна бути економною".

Тільки встиг дістати пилку, молоток та цвяхи, як почув козячий лемент. Кинувши інструменти, дід підтюпцем побіг на той гвалт. Заскочив до сараю й побачив таку картину: кози скупчилися навколо відкритої ляди і, тривожно мекаючи, дивляться в льох.. Одігнав стадо й зазирнув до напівтемного погребя. Майка-Сатана стояла внизу на двох ногах, підвішена на мотузці й дико репетувала.

— А щоб тобі! — лайнувся Михайло й замість попустити мотузку, схопився за неї обіруч і почав витягати Сатану нагору.

Пару хвилин пішло в нього на цю мороку. Але козу таки витяг. Перелякана тварина дрижала від страху й важко дихала. Ужекався й Михайло. Вирішив перепочити. Знаючи, що позаду нього стоять кілька мішків з капустою він, не озираючись, важко опустився на один із них.

Враз під старим щось ворухнулося й тієї ж миті почулося моторошне нявчання. Від несподіванки, старий різко скочив і, втративши рівновагу, почав падати вперед. З жахом усвідомив, що падає в погріб. Дід виставив руки, схопився за край відхиленої ляди й завис просто над лазом до льоху.

Звисаючи над отвором, Михайло розумів, що так він себе довго не втримає. Треба було трохи віджатися на руках і спробувати завалитися набік, обіч лазу. Дід напружився з останніх сил і вже почав було віджиматися, як боковим зором побачив сірого кота Кузьму, через якого й виникла ця критична ситуація. Замість опікуватися власною безпекою, Михайло повернув голову до кота, який хвилину тому на свою біду опинився не в той час і не в тому місці, сердито загарчав на нього: "Уб'ю, падлюка!" Кіт, наче спринтер після пострілу стартового пістолета, рвонув із сараю.

А тим часом Сатана, що була за спиною діда, сприйняла погрозу на свою адресу. Оскільки ж, як ми знаємо, характер що в неї, що в дідової жінки Тетяни - нестерпний, коза не стала терпіти чергової наруги над собою. Войовничо мекнувши, вона не сильно, але влучно хвицнула діда рогом по тому місцю, яким він сів на кота.

Перед тим, як лантухом звалитися в льох, Михайло встиг вигукнути "Уб'ю!" на адресу кози й уже в польоті інстинктивно схопився за щось рукою. То була мотузка. Приземлився на мішок з капустою досить благополучно. Тієї ж миті зверху на нього впала Сатана, яку він потяг за собою. У свою чергу коза, падаючи, зачепила мотузкою ляду. Ляда, наче тюремні двері, сердито грюкнула, щільно зачинивши льох.

"Стало темно, як у негра в с...і, — згадує Михайло. - Перше, що подумав: який я придурак, що світло вимкнув. Економіст бісів! Коли ж прямо у вухо різонуло почортячому жахливе "Ме-е-е!!!" зрозумів, що я в самому пеклі..."

Тим часом баба Тетяна розкошувала в гостях. У перший же день (це була субота) її разом з онукою Лесею відправили на денний спектакль для дітей, що йшов в обласному театрі. Після вистави вже разом із сином, невісткою та старшим онуком Олегом, сімейство подалося в "Дубовий гай" - улюблене місце відпочинку багатьох запоріжців. За веселими іграми та атракціонами, в які онуки втягли й бабусю, незчулися як почало темніти. В цей час Михайло, сидячи з Сатаною в темному льоху, молив Бога, щоб його жінці в гостях не сподобалася й вона ввечері того ж дня повернулася додому. Та не

почув Господь його молитов.

Наступного теплого, сонячного святкового дня онуки з самого ранку підбили бабуню поїхати на Хортицю. Тетяна зразу ж погодилася, бо, як потім зізналася "Сором сказать, сьомий десяток живу на світі, жодного разу на Хортиці не була!"

Того дня на Козацькому колі, неподалік музею Запорозького козацтва, були урочистості з нагоди Покрови. Стара з задоволенням дивилася парад козаків, змагання з бойового мистецтва "Спас", а потім разом з онуками прибилася до екскурсії, яку проводив місцевий краєзнавець Володимир Шовкун. Між іншим, "послухати Шовкуна" приїжджають навіть із-за кордону, бо крім того, що він "ходяча енциклопедія", Шовкун дійсно чудовий оповідач. Вже під кінець екскурсії баба шепнула онукам: "Цей екскурсовод так мені баки забив, що хочеться ще на кілька днів лишитися, щоб його послухати. От же ловко язиком чеше, наче ваш дід у молодості!" У цей час Михайло, допиваючи бутель яблучного соку, бо знемагав від спраги, говорив до Сатани, яка десь поруч, у темряві, хрумкала чергову капустину: "Совісті що в тебе, що в моєї жінки - ні на гріш. Хай ось тільки приїде, я їй погостю!"

У понеділок з раннього ранку баба Тетяна зазбиралася додому. Ще всі додивлялися останній сон, а вона вже потихеньку вовтузилася на кухні, готуючись в дорогу. Раптом почула хникання онучки Лесі. Підійшла до її ліжка, нахилилася, притулила долоню до внуччиного лоба й заохала - у дитини була висока температура.

Баба підняла усіх на ноги. Викликали "швидку", що приїхала аж тоді, коли син з невісткою пішли на роботу, бо ж бабуса сама зголосилася залишитися з хворою онукою. Все обійшлося, але того дня Тетяна додому таки не потрапила. Михайло понеділкового вечора, засинаючи у вимощеній у картопляній купі ложі, приречено сказав: "Прощаю і тобі, Сатана, і жінці моїй Тетяні всі гріхи ваші. Амінь!" І міцно заснув. Не чув навіть, як підступна коза витягла з-під його голови останню капустину, що слугувала господарю за подушку.

Не знаю, так було чи ні, але Михайло розказував, що на ранок четвертого дня "свого погрібного ув'язнення" зустрів рідну жінку-визволительку зі сльозами на очах і радісним скавулінням. А виматюкав її пізніше. Коли приливали саме визволення. "Щоб знала, як по гостях шлятися, коли чоловік у самому пеклі знемагає!"